

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli den 5 febr. 1901, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af allmänningsorp under kungsladugården Wäderbrunn n:o 1 i Södermanlands län.

(I. A.)

Uti en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 20) af den 21 december 1900 har Kongl. Maj:t, med åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva,

dels att följande tjugutvå å Jönåkers härads allmanning i Södermanlands län belägna, under numera indragna förra landshöfdingebostället kungsladugården Wäderbrunn n:o 1 om $3 \frac{3}{8}$ mantal i Bergshammars socken af omförmälda härad lydande torp, nemligen inom Tuna socken: Hulterstastugan, Korpdalen, Lilla Hultersta eller Skomakaretorp, Lilla Kjellhult, Löfstugan, Thomastorp, Bråten och Loberg; inom Lunda socken: Lilla Kålmossen, Bångenstorp, Löfstugan, Månsstorp, Damtorp, Tallbacken, Sätterstugan, Hemmingstorp, Trankärr, Lurtorp, Bråstugan, Björntorp och Bäfvenstorp; samt inom Kila socken Brostugan, finge afhändas kronan och till vederbörande innehafvare med eganderätt upplåtas under vilkor:

att torpen blefve, der sådant ej redan egt rum, på innehafvarnes bekostnad i behörig ordning genom landtmäteriförrättning, till läge och

gränser bestämda, från allmanningen afrösade och å marken utstakade; att till kronan såsom köpeskilling för torpen erlades tjugugångs belopp, som enligt nu gällande arrendekontrakt motsvarade torpens i penningar bestämda dagsverksskyldighet, för år räknadt;

att, sedan den för hvarje af dessa torp beräknade köpeskilling blifvit till fullo erlagd, köpebref skulle af Kongl. Maj:ts befallningshafvande utfärdas med rätt för köparen att tillträda torpet den 14 mars, som inträffar näst efter det köpet egt rum; dock att köpebref ej finge meddelas förr, än nuvarande innehafvarens åbo- och besittningsrätt blifvit behörigen ådagalagd eller innan sig visat, huruvida ofvan omnämnda i afseende å torpens affattning till läge och gränser samt utstakning å marken stadgade vilkor blifvit i behörig ordning fullgjorda;

att köparen ensam vidkändes lagfartskostnaderna och andra med köpet förenade utgifter; samt

att de försålda torpen finge egas och besittas såsom allmänt frälse utan dagsverksskyldighet, men med förpligtelse för egaren att till kronan utgöra alla de skyldigheter, som nu eller framdeles författningsenligt åläge dylik frälseegendom med undantag af kronotionde;

dels ock att de genom torpens föryttring inflytande medel finge användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbröd tjenlig mark.

Af förenämnda statsrådsprotokoll inhemtas, att å Jönåkers härads allmanning i Södermanlands län funnes tillhopa tjugutvå torp, hvilka ursprungligen utgjort inkräftningar å berörda allmanning, nemligen inom Tuna socken: Hulterstastugan, Korpdalen, Lilla Hultersta eller Skomakaretorp, Lilla Kjellhult, Löfstugan, Thomastorp, Bråten och Loberg; inom Lunda socken: Lilla Kålmossen, Bångenstorp, Löfstugan, Månstorp, Damtorp, Tallbacken, Sätterstugan, Hemmingstorp, Trankärr, Lurtorp, Bråstugan, Björntorp och Bäfvinstorp: samt inom Kila socken: Brostugan. Enligt en af landshöfdingen greve Nils Bielke år 1764 upprättad reglering hade dessa torp fått sig ålagd viss dagsverksskyldighet till numera indragna förra landshöfdingebostället kungsladugården Wäderbrunn n:o 1 om $3\frac{3}{8}$ mantal i Bergshammars socken af omnämnda härad. Efter det fråga sedermera blifvit väckt, huruvida ifrågavarande torp borde skattläggas för att derigenom skulle utrönas, hvad de till Kongl. Maj:t och kronan borde utgöra, hade Kongl. Maj:t enligt bref den 10 december 1873 förordnat, att undersökning derom skulle försiggå och att åborna å torpen borde vid kungsladugården utgöra allenast de dagsverken, hvilka vid denna undersökning funnes dem af ålder hafva ålegat. Sedan en sådan undersökning blifvit verkställd, hade kammarkollegium genom

utslag den 22 oktober 1779 på följande sätt bestämt den torpen åliggande dagsverksskyldighet:

Hulterstastugan	52	dagsverken	årligen.
Korpdalen	68	»	»
Lilla Hultersta eller Skomakaretorp	25	»	»
Lilla Kjellhult	25	»	»
Löfstugan	40	»	»
Thomastorp	104	»	»
Bråten	52	»	»
Loberg	52	»	»
Lilla Kålmossen	20	»	»
Bångenstorp	30	»	»
Löfstugan	20	»	»
Månstorp	30	»	»
Damtorp	78	»	»
Tallbacken	30	»	»
Sätterstugan	52	»	»
Hemmingstorp	30	»	»
Trankärr	20	»	»
Lurtorp	20	»	»
Bråstugan	20	»	»
Björntorp	40	»	»
Båfvenstorp	40	»	»
Brostugan	40	»	»

Genom nyssnämnda utslag hade kammarkollegium derjenige förklarad, att kollegium icke funnit anledning att till hemmantal skattlägga något af torpen eller förändra deras dåvarande natur. Sedermera hade genom Kongl. Maj:ts resolution den 31 juli 1862 åborna å ifrågavarande torp blifvit tillerkända samma åbo- och besittningsrätt, som genom kammarkollegii kungörelse den 29 februari 1808 tillförsäkrats kronoåbor i allmänhet, hvarjemte Kongl. Maj:t genom samma resolution förordnat, bland annat, att utskylderna för omförmälda torplägenheter skulle, efter det kungsladugården, som vore på arrende upplåten till länets hushållningssällskap intill midfastan 1871, blifvit ånyo utarrenderad, till kungsladugården utgå i penningar enligt de för räntepersedlars förvandling stadgade grunder.

Hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet hade derefter innehafvarne af en del af ifrågavarande torp, under åberopande af, bland

annat, berörda resolution den 31 juli 1862, anhållit, att Kongl. Maj:ts befallningshafvande måtte för de af dem innehafda torpens skatteköpande meddela uppgift å derför belöpande skatteköpeskilling; men Kongl. Maj:ts befallningshafvande hade genom utslag den 24 februari 1876 förklarats, att, som enligt ett den 1 mars 1870 upprättadt kontrakt rörande kungsladugårdens förnyade utarrenderande till länets hushållningssällskap på tjugu år från midfastan 1871 ifrågavarande torp blifvit, jemte kungsladugården, under arrenderätt upplåtna, hvarförutom någon i laglig ordning efter skattläggning tillkommen ränta för desamma icke vore fastställd, kunde den gjorda ansökningen icke bifallas. Vederbörande torpinnehafvare hade häröfver anfört besvär hos kammarkollegium, dervid tillika yrkats, att, derest den hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande gjorda ansökningen icke kunde bifallas, skattläggning å ifrågavarande torp måtte verkställas. Genom kammarkollegii utslag den 27 november 1877, deri Kongl. Maj:t enligt utslag den 17 oktober 1879 icke funnit skäl göra ändring, hade emellertid, enär omförmälda torplägenheter vore ställda i sådan nära förening med Wäderbrunns kungsladugård, hvaraf arrendet dåmera inginge till landshöfdingelöne-regleringsfonden, att skatteköp å samma torp icke kunde medgifvas, Kongl. Maj:ts befallningshafvandes klandrade utslag blifvit gilladt och fastställdt, hvarjemte begäran om skattläggning å torpen förklarats icke kunna bifallas.

Sedermera hade kungsladugården Wäderbrunn genom domänstyrelsens kontrakt den 13 juni 1890 till enskild person upplåtits på arrende under tjugu år från den 14 mars 1891, dervid stadgats, bland annat, att den dagsverksskyldighet, som, jemlikt kammarkollegii utslag den 22 oktober 1779, borde från ifrågavarande tjugutvå torp till kungsladugården utgöras, skulle, i enlighet med kongl. resolutionen den 31 juli 1862, utgå i penningar, 59 öre för hvarje dagsverke, men att, derest under arrendetiden vederbörande myndighet skulle finna dagsverksskyldigheten till kungsladugården för sådant torp böra upphöra, arrendatorn skulle vara skyldig att vid derom erhållen tillsägelse afstå den rätt, som i dylikt afseende blifvit honom genom kontraktet tillerkänd, utan annan ersättning, än att han egde för de återstående arrendeåren njuta afkortning å arrendet, motsvarande den lösen, som utginge för de torpet åliggande dagsverken.

Nu hade i en till Kongl. Maj:t den 30 juli 1898 ingifven skrift innehafvarne af femton af ifrågavarande tjugutvå torp, nemligen: Sofia Eriksson för Korpdalen, Johan Svensson för Thomastorp, Gustaf Carlsson för Bråten, J. A. Andersson för Loberg, A. P. Erikssons enka

Lovisa Eriksson för Bångenstorp, C. J. Larsson för Månstorp, J. R. Larsson för Damtorp, P. O. Eklund för Tallbacken, P. A. Andersson för Sätterstugan, P. A. Fröjd för Hemmingstorp, A. E. Lind för Lurtorp, C. R. Carlsson för Bråstugan, G. Persson för Björntorp, C. J. Pettersson för Bäfvenstorp och J. Hj. Larsson från Brostugan, anhållit bland annat att, då det hinder, som, jemlikt kongl. resolutionen den 17 oktober 1879, mött mot då gjord framställning om skatteköp af en del af omförmälda tjugutvå torp, numera icke förefunnes, Kongl. Maj:t måtte förordna, dels att nu ifrågavarande femton torp skulle helt och hållet skiljas från kungsladugården Wäderbrunn, dels ock att torpen finge till skatte lösas på det sätt och enligt de grunder, som Kongl. Maj:t kunde finna godt bestämma.

Öfver berörda ansökning hade kammarkollegium, till följd af remiss, den 6 mars 1900 afgifvit utlåtande och dervid öfverlemnadt inhemtade yttranden från vederbörande arrendator af kungsladugården, fögderiförvaltningen i orten, Jönåkers härads allmänningsstyrelse och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet äfvensom af domänstyrelsen och landtmäteristyrelsen.

Arrendatorn af kungsladugården äfvensom Jönåkers härads allmänningsstyrelse hade i sina berörda yttranden förklarat sig icke hafva något att emot det ifrågasatta skatteköpet erinra.

I sitt omförmälda utlåtande hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande, med framhållande, att det skulle lända icke blott sökandena, utan äfven öfriga vederbörande till gagn, om sökandena, som nu med åborätt innehade sina torp, sattes i tillfälle att till desamma förvärfva full eganderätt, lika med fögderiförvaltningen förordat ansökningen i denna del.

Beträffande beloppet af köpeskillingarna för torpen hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande såsom sin mening uttalat, att köpeskillingen för hvarje torp borde lämpas efter den från torpet nu utgående afgäld samt att tjugudubbla beloppet af denna afgäld borde anses utgöra en skälig köpeskilling.

Jemväl domänstyrelsen och kammarkollegium hade hemställt, att sökandenas framställning om skatteköp af omförmälda femton torp måtte varda bifallen, dervid domänstyrelsen framhållit, att det ej innebure någon fördel för kungsladugården, att den nuvarande föreningen med torpen, från hvilka icke något arbete vid kungsladugården utgjordes, fortfarande egde bestånd, utan att derigenom snarare förorsakades svårighet vid kungsladugårdens utarrendering i följd af den för arrendatorn ganska betungande tillsyn, han måste åtaga sig deröfver, att de aflägset

från kungsladugården belägna torpen till häfd och byggnader hölles i laga skick. Kammarkollegium hade derjemte hemställt, att äfven de återstående sju af ifrågakvarande tjugutvå torp måtte få afhändas kronan och till vederbörande innehafvare med eganderätt upplåtas; och hade kammarkollegium lika med Kongl. Maj:ts befälningshafvande ansett, att såsom köpeskilling för torpen borde till kronan erläggas tjugu gånger det belopp, som enligt gällande arrendekontrakt motsvarade torpens i penningar bestämda dagsverksskyldighet, för år räknadt.

Enligt sålunda af Kongl. Maj:ts befälningshafvande och kammarkollegium föreslagen grund skulle köpeskillingen för hvart och ett af berörda tjugutvå torp uppgå till följande summa, nemligen:

för Hulterstastugan till kronor	613: 60
» Korpåalen » »	802: 40
» Lilla Hultersta eller Skomakaretorp till »	295: —
» Lilla Kjellhult till »	295: —
» Löfstugan » »	472: —
» Thomastorp » »	1,227: 20
» Bråten » »	613: 60
» Löberg » »	613: 60
» Lilla Kålmossen » »	236: —
» Bångenstorp » »	354: —
» Löfstugan » »	236: —
» Månstorp » »	354: —
» Damtorp » »	920: 40
» Tallbacken » »	354: —
» Sätterstugan » »	613: 60
» Hemmingstorp » »	354: —
» Trankärr » »	236: —
» Lurtorp » »	236: —
» Bråstugan » »	236: —
» Björntorp » »	472: —
» Bålfvenstorp » »	472: —
» Brostugan » »	472: —

Med anledning af hvad i ärendet sålunda förekommit, hemstälde departementschefen, att Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga det förslag, förevarande proposition innefattar.

Utskottet har icke haft något att erinra mot hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit, hvadan utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 5 februari 1901.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.

H. Tamm